

Voorwoord

[PM]

Jaap Verhulst, voorzitter Overlegorgaan

Inhoud

1. Algemeen
2. Gebiedsgerichte aanpak stikstof
3. Programma Natuurlijk Platteland – Deelprogramma Drentsche Aa
4. Water
5. Landbouw
6. Natuur en landschap
7. Recreatie
8. Wonen en leefbaarheid
9. Klimaat en energie
10. Educatie en communicatie
11. Gebiedsfonds Drentsche Aa

Bijlagen

1. Organisatie Nationaal Park Drentsche Aa
2. Overzicht Gastheren en -vrouwen Drentsche Aa
3. Besluitenlijst Overlegorgaan 2022
4. Eindafrekening Bestedingenplan 2022
5. Overzicht afgeronde projecten
6. Actuele nieuwsberichten op de website in 2022
7. Adressen partners

1. Algemeen

Twintig jaar Nationaal Park Drentsche Aa

In 2022 bestond Nationaal Park Drentsche Aa twintig jaar. In die tijd is de kwaliteit van het gebied versterkt, is er gebouwd aan de eigen identiteit en is het gebied gegroeid in aantrekkingskracht. Ter gelegenheid van het twintigjarig jubileum werd het boekje 'Blauwe Dreum' uitgebracht. Daarin bezingen de leden van de Drentse Schrieverskring op gevarieerde wijze de schoonheid van de Aa. Er staan bijdragen in van Egbert Meijers (die ook het idee aandroeg voor deze bundel), Tonko Ufkes, Marga Kool, Harm G. Sijstra, Jan Harbers, John B. Vorenkamp, Jan Veenstra, Klaas Koops, Mischa van Huijstee, Willem Haandrikman, Nicolette Leenstra, Gerard Nijenhuis, Peter Veen, Ria Westerhuis, Sacha Landkroon, Suze Sanders en Paula Laning. Het boek is uitgegeven door Van Gorcum. Belangstellenden konden het boek tot 1 november voor gereduceerd tarief bestellen. Verder verscheen bewonersmagazine Doorstroom in het jubileumjaar tweemaal in een omvang van twaalf (normaal acht) pagina's.

2. Provinciaal Programma Landelijk Gebied en Drentse aanpak stikstof

Zelden volgen ontwikkelingen elkaar zo snel op als in het stikstofdossier. Of eigenlijk kunnen we beter spreken van het Nationaal Programma Landelijk Gebied (NPLG), waarin de stikstofaanpak inmiddels een plek heeft gekregen. Op 25 november 2022 presenteerde het kabinet een aantal brieven:

- Samen werken aan een vitaal en gezond landelijk gebied
- Kabinet maakt water en bodem sturend bij ruimtelijke keuzes
- Sterke duurzame landbouwsector 2040
- Kabinet: brede aanpak piekbelasters voor natuurherstel, PAS-melders en economische ontwikkeling

Hiermee krijgen provincies iets meer grip op wat van hen verwacht wordt voor het gebiedsprogramma dat op 1 juli 2023 gereed moet zijn. In dit programma gaat de provincie Drenthe de grote opgaven in het landelijk gebied samenvoegen.

Vanuit Drenthe wordt benadrukt dat er ruimte moet blijven voor een eigen invulling.

Toekomstperspectief, het landbouwakkoord en bijbehorend instrumentarium voor verschillende oplossingen (waaronder innovatie) ondersteunt de provincie van harte. Natuurlijk heeft zij ook zorgen, bijvoorbeeld over de piekbelasters en de tijdige uitwerking van alle voorgestelde maatregelen om tot stikstofreductie te komen.

Wat de provincie in elk geval veelvuldig doet, is uitleggen, luisteren en ophalen. Door gesprekken met vertegenwoordigers van alle verschillende sectoren, bedrijfsbezoeken, gesprekken met gemeenten en waterschappen, en voorlichting aan groepen agrariërs bijvoorbeeld. De provincie realiseert zich dat ze daarmee nog lang niet iedereen spreekt. Dat komt mede doordat de impact op lokaal of bedrijfsniveau nog niet duidelijk is.

Provinciaal Programma Landelijk Gebied (PPLG)

Natuur, water en klimaat zijn grote opgaven die nauw met elkaar samenhangen. Bovendien moet niet alleen de natuur worden hersteld, maar ook de vitaliteit, de leefbaarheid en het sociaaleconomisch perspectief van Drenthe worden behouden, met als onderdeel daarvan een helder perspectief voor toekomstgerichte landbouw. In het Provinciaal Programma Landelijk Gebied bundelt de provincie deze opgaven en doelen: Regionaal Waterprogramma, Stikstofreductie, Toekomstgerichte Landbouw, Natuur in ontwikkeling en Klimaat, en legt ze de link met de Omgevingsvisie.

Meer informatie vindt u op www.provincie.drenthe.nl/pplg

3. Programma Natuurlijk Platteland – Deelprogramma Drentsche Aa

In 2020 heeft de Bestuurlijke Adviescommissie Drentsche Aa (BAC) het uitvoeringsprogramma Drentsche Aa in het kader van het Programma Natuurlijk Platteland (PNP) vastgesteld. Het PNP omvat heel Drenthe; de Drentsche Aa is een van de acht deelgebieden. Het PNP richt zich vooral op het realiseren van beleidsdoelen op het gebied van water en natuur, met behoud van cultuurhistorische, archeologische en aardkundige waarden, en benutting van koppelkansen voor landbouwstructuurverbetering en leefbaarheid.

Naast het PNP is ook het Programma Natuur (PN) onderdeel van de opgave van de BAC. Het PN is een aanvullende opgave vanuit het Rijk om versneld de kwaliteitsverbetering van natuur in Nederland te realiseren. Verschillende opdrachten zijn ondergebracht bij Prolander in de lopende gebiedsprocessen. Daarnaast nemen de terreinbeherende organisaties maatregelen om de natuur te versterken via de Subsidieregeling Kwaliteitsimpuls Natuur en Landschap (SKNL).

De werkzaamheden worden langs drie lijnen uitgevoerd:

1. Functieverandering van en inrichten van gronden voor het behalen van natuur- en waterdoelen;
2. Onderzoek en uitvoering van maatregelen in het kader van Natura 2000-beheerplannen;
3. Communicatie voor het (vergroten van) draagvlak voor de uitvoering van de maatregelen in het kader van het PNP.

De onderdelen 1 en 2 zijn ondergebracht in een programmatische aanpak. Het programma is opgedeeld in achttien deelgebieden, ieder met zijn eigen karakteristieken en opgaven. Op basis van door de gebiedspartners opgestelde criteria wordt prioriteit gegeven aan:

- Lopende projecten (Geelbroek en drie pilotprojecten beekbodempverhoging);
- Gebieden waarvan de gronden nagenoeg obstakelvrij zijn, de zogenaamde Uitvoeringsprojecten 2023 (Roodzanden, flank Scheebroekerloopje, Anreep-Eldersloo en de Grote Spelden);
- Gebieden met complexe grond- en inrichtingsopgave zoals Rolderdiep en Polders Oosterland/Lappenvoort, Amerdiep, Elperstroom en Westerse Diep;
- Gebieden die veel bijdragen aan systeemherstel en afhankelijk zijn van een laatste perceel dat obstakelvrij gemaakt moet worden, zoals Holmers-Halkenbroek en Visvliet (nabij het Ballooërveld).

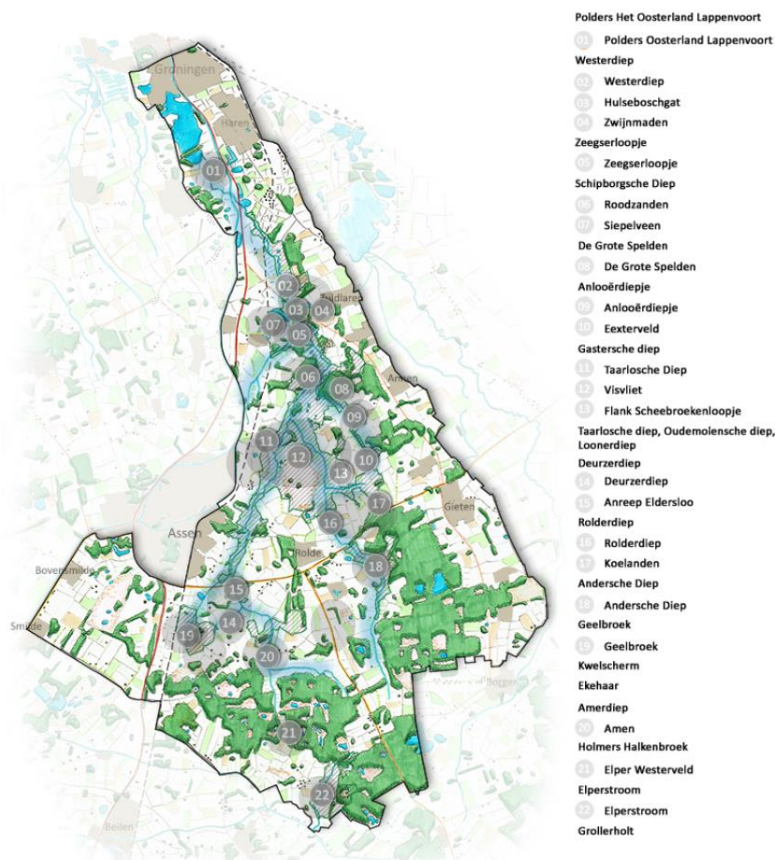
Ook worden zes landschapsecologische analyses (LESA's) uitgevoerd in het kader van de Natura 2000-beheerplannen. Hierbij wordt gekeken naar de samenhang tussen de waterkwaliteit, grondwaterstand, bodem, flora en fauna. Er wordt zo precies mogelijk uitgezocht hoe een landschap in elkaar zit. Deze informatie wordt gebruikt bij schetssessies om te bepalen hoe de gebieden eruit gaan zien.

Naast de onderzoeken worden ook PAS-maatregelen in de Natura-2000 beheerplannen uitgevoerd, Dit geldt ook voor de gebieden Elperstroom, Witterveld en Drouwenerzand.

Het streven is dat alle deelprojecten uiterlijk in 2027 gereed zijn. De projecten worden uitgevoerd in projectteams in nauwe samenwerking met de gebiedspartners. De samenstelling van de projectteams wisselt per gebied. De meeste projecten worden getrokken door Prolander. Ook Waterschap Hunze en Aa's en Staatsbosbeheer treden op als projecttrekker.

In de meeste deelgebieden worden momenteel voorbereidende werkzaamheden verricht zodat over enige tijd de uitvoering kan plaatsvinden. De vorderingen per deelgebied zijn te volgen op www.provincie.drenthe.nl/drentscheaa. Hier vindt u onder meer bijgaande interactieve kaart.

Plattegrond deelgebieden Drentsche Aa

illustratie kaartbeeld; www.ro-visuals.nl

4. Water

Uitvoeringsprogramma oppervlaktewaterwinning Drentsche Aa afgesloten

Op 30 september was de formele slotbijeenkomst van het Uitvoeringsprogramma Oppervlaktewaterwinning Drentsche Aa (UPDA). De provincie Drenthe, het waterschap Hunze en Aa's en het Waterbedrijf Groningen werkten hierin met tal van andere partijen samen om de Drentsche Aa als veilige drinkwaterbron te behouden voor de toekomst. Het concrete doel was 95% minder overschrijdingen van gewasbeschermingsmiddelen in 2023 ten opzichte van de situatie in 2012 bij locatie De Punt. In 2019 en in 2020 is dat doel behaald. Helaas waren er in 2021 en 2022 weer meer overschrijdingen van gewasbeschermingsmiddelen, mogelijk vanwege hevige regenval. Door deze hevige buien kwamen gewasbeschermingsmiddelen alsnog in de beek terecht. In het Eindrapport UPDA 2022 is het resultaat van zes jaar werken samengevat. Of de doelstelling voor 2023 zal worden gehaald is onzeker; de weersomstandigheden –met name het optreden van hevige buien – blijken hiervoor sterk bepalend te zijn. Klimaatverandering maakt het behalen van de doelstellingen moeilijker. Aanvullende maatregelen zijn nodig om ook in de toekomst de Drentsche Aa als bron van drinkwater veilig te stellen. De provincie stelt een commissie in die de ontwikkelingen en opgaven meeneemt in haar adviezen om de waterkwaliteit verder te verbeteren. De doelen van de Kaderrichtlijn Water en de Nitraatrichtlijn en de stikstofproblematiek vragen om extra maatregelen.

Beekverhoging in kader proefproject uitgevoerd

In 2021-22 heeft het waterschap Hunze en Aa's op drie trajecten bij wijze van proef de beekbodem verhoogd met zand en hout. Dit dient verschillende doelen: vasthouden van meer water in de beekdalen, betere ecologische kwaliteit van de beek en minder verdroging van kwetsbare natuur in het beekdal. In 2021 is de bodemverhoging van de trajecten in het Anlooërdiepje (2 kilometer) en het Zeegserloopje (0,5 kilometer) uitgevoerd. De bodem van de beek is hier geleidelijk verhoogd tot maximaal een halve meter. De verhoging in het Taarlosche diep (3,8 kilometer) is in 2022 voltooid. In deze veel bredere beek zijn boomstammen met kruinen gelegd. Gedurende vijf jaar worden de effecten van de bodemverhoging op de (grond)waterstanden, de ecologie in en langs de beek en op de omgeving onderzocht. Daarna wordt besloten of de beekbodemverhoging eventueel ook op andere trajecten zal worden uitgevoerd. Na één jaar is over de effecten nog niet veel te zeggen, maar de eerste indrukken zijn positief. Zo zijn in het hout in de beken al diverse kenmerkende insectensoorten aangetroffen.

Kades Drentsche Aa bij De Punt versterkt

Het waterschap Hunze en Aa's heeft de kades langs de Drentsche Aa vanaf de N34 noordwaarts tot de kruising met de A28 versterkt. De dijk is 50-70 centimeter verhoogd. De ingreep was nodig om voldoende veiligheid te kunnen garanderen. Door inklinking en bodemdaling is de dijk in de loop der jaren lager geworden. Na uitvoering van de werkzaamheden voldoet hij de komende dertig jaar weer aan de norm. De dijk ligt langs Natura 2000-gebied. Daarom vond de uitvoering plaats in nauw contact met gebiedsbeheerder Staatsbosbeheer en rekening houdend met de natuurwaarden

van dit gebied. Door het verleggen van een stukje dijk kan de natuurwaarde van een deelgebied worden verhoogd. De werkzaamheden zijn in het voorjaar van 2022 voltooid.

Rivierpriklarven op reis naar zee

(Tekst: Peter Paul Schollema)

Dankzij de goede waterkwaliteit en de kronkelende loop leven in de Drentsche Aa meer dan 25 vissoorten, waaronder een heel speciale: de rivierprik. In Noord-Nederland komt de rivierprik uitsluitend voor in de Drentsche Aa. Rivierprikken zwemmen hier jaarlijks vanuit zee naartoe om eitjes te leggen in het Gasterensche Diep. Een zestig kilometer lange tocht vanuit Delfzijl via het Groninger Museum naar Oudemolen en omgeving.

De jonge rivierprikken leven na hun geboorte zo'n drie jaar in de bodem van de beek, waar ze voedsel uit het water filteren. Daarna zwemmen ze naar zee, waar ze een parasitair leven leiden; ze leven hier van het bloed en lichaamsvocht van andere vissen. De levenscyclus van de rivierprik kent nog veel vragen. Zo was onbekend wanneer en hoeveel larven er jaarlijks vanuit de Drentsche Aa naar zee trekken. Dit is in de periode augustus 2021 - mei 2022 onderzocht met behulp van een tweetal fuiken. Met de fuik in het Gasterensche Diep konden de zeewaarts zwemmende larven goed bemonsterd worden omdat alle paaiplaatsen zich bovenstrooms van deze locatie bevinden. Een tweede fuik in het Westerdiep maakte het mogelijk om ook te kijken naar de snelheid van de stroomafwaartse migratie binnen het beekstelsel van de Drentsche Aa.

Resultaten

Tijdens de onderzoeksperiode zijn er in totaal 321 fuiklichtingen uitgevoerd, waarbij achttien verschillende vissoorten zijn gevangen: alver, baars, blankvoorn, biermpje, kolblei, paling, pos, kleine modderkruiper, rietvoorn, riviergrondel, rivierprik, serpeling, snoek, tiendoornige stekelbaars, vetje, winde, zeelt en zonnebaars. In totaal zijn er 2844 vissen in het Gasterensche Diep en 3073 vissen in het Westerdiep gevangen. Duidelijke pieken in de totale vangsten werden waargenomen in de perioden september-oktober en maart-mei.

Gedurende het onderzoek zijn er 116 rivierprikken gevangen: 98 zeewaarts trekkende juveniele rivierprikken en 18 stroomopwaarts zwemmende volwassen exemplaren. Gebleken is dat rivierpriklarven vooral in de maanden januari en februari naar zee migreren. Met de fuiken werd maar een deel van de beekbreedte bevestigd. In werkelijkheid zwemmen er veel meer prikken stroomop- en afwaarts. Naar schatting gaat het om minimaal enkele honderden rivierpriklarven met een lengte van 10 à 15 centimeter die zeewaarts zijn getrokken.

Het onderzoek is uitgevoerd door studenten en medewerkers van Hogeschool Van Hall Larenstein, Wageningen Universiteit, Sportvisserij Groningen Drenthe, Staatsbosbeheer, visserijbedrijf Vos, ATKB en het waterschap Hunze en Aa's als onderdeel van het Waddenfondsproject 'Ruim Baan voor Vissen 2'.

In het vakblad Visionair is een artikel verschenen over de unieke samenwerking met verschillende onderwijsinstellingen bij dit onderzoek. [Het artikel is via deze linke te vinden.](#)

[foto rivierprik]

[luchtfoto Gastersche Diep]

5. Landbouw

Project Transitie Landbouw

Het project Transitie Landbouw is een van de vier deelprojecten van het project Kwaliteitsimpuls Nationaal Park Drentsche Aa (zie kader). Het doel van dit deelproject is om samen met de landbouw en gebiedspartijen in het Drentsche Aa-gebied te zoeken naar mogelijkheden voor inpassing van praktische en haalbare maatregelen om meer biodiversiteit te integreren in de bedrijfsvoering van landbouwbedrijven. Het project is gekoppeld aan het project Proeftuin NIL Drentsche Aa (NIL staat voor natuurinclusieve landbouw), onderdeel van de 'kansrijke-gebiedenaanpak' uit Boer Burger Natuur Drenthe (BBND). Project Transitie Landbouw is een traject om zaken uit te zoeken, Proeftuin NIL richt zich op de uitvoering van experimenten op de landbouwpercelen. Penvoerder is Agrarische Natuur Drenthe, projectleiders zijn Sikke Meerman en Geertje Enting, de praktische uitvoering wordt verzorgd door CLM Advies en Onderzoek.

Proeftuin

Er zijn zeven boeren (akkerbouwers, veehouders en gemengd) geworven die op percelen akker- of grasland met een gezamenlijke oppervlakte van tenminste 20 hectare maatregelen nemen die moeten leiden tot verbetering van de biodiversiteit, zoals gewasdiversiteit door een ruimer bouwplan, gebruik maken van organische mest, niet-kerende grondbewerking, geïntegreerde gewasbescherming, inzaaien van groenbemesters in de herfst, randenbeheer en milieu- en vogelvriendelijk beheer. In 2022 is hiermee gestart. In de zomer heeft CLM vier deelnemende landbouwbedrijven bezocht en inventarisaties uitgevoerd. De eerste (hoopgevende) resultaten zijn met de deelnemers en de klankbordgroep ('Community of Practice', zie vervolg van deze paragraaf) besproken. De rapportage is nog niet afgerond.

Vertaalslag natuurinclusieve landbouw

De vertaalslag van de uitgangpunten van natuurinclusieve landbouw richting de praktijk is uitgewerkt in keukentafelgesprekken met zeven boeren en twee terreinbeherende organisaties. Doel van de gesprekken, die in maart 2022 werden gehouden, was te inventariseren welke ervaringen zij al hebben met natuurinclusieve landbouw: welke maatregelen passen zij al toe en hoe vinden ze dat deze uitwerken in de praktijk? Daarnaast was het doel zicht te krijgen op wensen en mogelijkheden voor meer natuurinclusieve maatregelen in de toekomst. De keukentafelgesprekken vormden vervolgens de basis voor de vragenlijst van een digitale enquête die werd verspreid onder leden van AND, LTO en DAJK. De uitkomsten daarvan zijn begin 2023 gepubliceerd in het CLM-rapport 'In gesprek over natuurinclusieve landbouw in het Drentsche Aa-gebied'.

De gekozen werkvorm voor de koppeling met de landbouwpraktijk is een Community of Practice (CoP). Dit is een klankbord van praktijkmensen, vooral boeren, zo nodig aangevuld met experts. Daarnaast is een expertteam gevormd met vertegenwoordigers van de verschillende gebiedspartijen: LTO, Staatsbosbeheer, Waterschap Hunze en Aa's, Landschapsbeheer Drenthe, CLM en de sectoren melkveehouderij, vleesveehouderij en akkerbouw.

Vooruitblik

In 2023 wordt verder gewerkt aan de proeftuinen met productief kruidenrijk grasland. Voor de akkerbouwbedrijven wordt nog een proeftuin uitgewerkt. Voor zowel veehouderij, akkerbouw als gemengde bedrijven wordt de Crop Rotation Index bepaald, een Kritische Prestatie Indicator die momenteel wordt ontwikkeld door Wageningen Universiteit.

Een landbouwbedrijf moet ook financieel duurzaam zijn; daarom wordt gezocht naar antwoorden op de vragen over de verdienmodellen rond natuurinclusieve landbouw. De uitkomsten van de digitale enquête worden zowel binnen de projecten als daarbuiten besproken. De monitoring wordt uitgevoerd op nog twee landbouwbedrijven; de resultaten komen geanonimiseerd beschikbaar. Alle onderdelen samen vormen het uiteindelijke rapport met een (beleids)aanbeveling dat eind 2023 wordt opgeleverd.

[kader:]

Vier projecten voor kwaliteitsimpuls Nationaal Park

Nationaal Park Drentsche Aa heeft een driejarige subsidie gekregen voor een 'kwaliteitsimpuls'. Het geld is bestemd voor projecten die het Park helpen te voldoen aan de standaard voor Nationale Parken Nieuwe Stijl die landelijk is afgesproken. De helft van het geld komt van het ministerie van LNV, de andere helft van de provincie Drenthe. In de periode 2021-2023 worden vier projecten uitgevoerd. Transitie landbouw is een daarvan; de andere drie zijn Duurzaam toerisme (hoofdstuk 6), Biodiversiteit en Participatie (zie hoofdstuk 7) en Energietransitie en Participatie (hoofdstuk 8). Zie ook de projectpagina: www.drentscheaa.nl/projecten/lopende-projecten-0/impuls-nationaal

[einde kader]

Demoveld Wedbroeken

Op het demoveld natuurinclusieve landbouw bij de Toegangspoort Wedbroeken zijn in het voorjaar vier stroken met agrarisch bloemenmengsel, boekweit, een combinatie van erwten en gerst en een wintervoedselveldje ingezaaid.

Land van Ons kocht landbouwgrond op Onner Esch

Na de eerdere aankoop van een perceel landbouwgrond op de Holtesch van Hooghalen (zie jaarverslag 2020) heeft coöperatie Land van Ons opnieuw grond in het Nationaal Park Drentsche Aa aangekocht, ditmaal op de Onner Esch.

De coöperatie Land van Ons is in 2019 opgericht om te werken aan herstel van landschap en biodiversiteit. Dit doet zij door landbouwgrond aan te kopen en deze duurzaam en natuurvriendelijk te beheren. Iedere geïnteresseerde burger kan deelnemen. De organisatie bestaat uitsluitend uit vrijwilligers.

Het land op de Onner Esch (26 hectare) wordt gepacht en voor Land van Ons beheerd door biologisch-dynamisch boer Berend Steenbergen. Die verbouwt er in een mozaïek van kleine akkers diverse gewassen. Er zijn bloemrijke akkerranden aangelegd, ingezaaid met een inheems mengsel. De resterende weidegrond zal zich ontwikkelen tot kruidenrijk grasland voor het jongvee van de boer.

Steeds meer voedselbossen

Nadat er in de afgelopen jaren al voedselbossen waren aangelegd in Glimmen (Voedselbos te Glimmen) en Eext (de Hommelgaard) is er een derde voedselbos in het Drentsche Aa-gebied bijgekomen. Het voedselbos de Munkakkers in Zeegse is een initiatief van bewoner Fleur van der Laan. Het beslaat zo'n 3,5 hectare en bestaat vooral uit bessenstruiken en enkele notenbomen. Het voedselbos te Glimmen realiseerde in 2022 het eerste deel van een duurzaam gebouwd educatiecentrum: de productieruimte en de schuur. Daarna volgen nog keuken, groepsruimte, sanitair en droogzolder.

Vanwege de grote belangstelling voor voedselbossen is in 2022 het Drents Voedselbos Loket in het leven geroepen: een centrale plek waar iedereen met alle vragen over deze door mensen ontworpen bossen terecht kan. Het loket verzorgt lezingen, cursussen, advies en activiteiten en zowel particulieren als coöperaties en bedrijven kunnen er terecht met vragen over het ontwerpen en starten van een voedselbos, over het hoe en waarom van snoeien en over eventuele problemen. De Vereniging Drentse Voedselbossen kreeg een subsidie van 40.000 euro van de provincie Drenthe om het loket mogelijk te maken. Het initiatief past binnen de ambitie van de provincie om bomen en bossen te planten in het buitengebied en de biodiversiteit te vergroten.

6. Natuur en landschap

Evaluatie 35 jaar beheer Drentsche Aa: succes met kanttekeningen

Delen van het Drentsche Aa-gebied hebben de status van natuurgebied; sommige worden al decennialang als zodanig beheerd. De provincie Drenthe vroeg vier ecologen die veel onderzoek in het gebied hebben verricht – met name aan de vegetatie – om de ontwikkeling van de natuur in afgelopen decennia te evalueren. Waar is winst geboekt en waar moeten beheer en inrichting worden aangepast? De vier – zelfstandig onderzoeker en adviseur Henk Everts, emeritus-hoogleraren aan de RUG Ab Grootjans en Jan Bakker en Staatsbosbeheer-ecoloog Piet Schipper – hebben hun bevindingen uitgewerkt in een rapport, dat de resultaten van 35 jaar natuurbeheer in het Drentsche Aa-gebied beschrijft en dat in 2022 verscheen.

De uitkomsten zijn deels zeer bemoedigend: in een groot deel van het gebied is flinke vooruitgang geboekt. Maar er zijn ook delen waar de natuur ondanks gericht beheer niet is verbeterd of zelfs is verslechterd. En om het succes te consolideren moet er nog veel gebeuren.

In het overgrote deel van de middenloop is de vegetatie sterk vooruitgegaan. Soortenarme cultuurgraslanden hebben hier plaatsgemaakt voor waardevolle vegetatietypen als heischraal grasland en blauwgrasland. Dit succes is mede te danken aan 35 jaar verschrallend beheer van maaien en afvoeren. Maar de beslissende verbetering komt van de vernatting vanaf 1995, toen Staatsbosbeheer de sloten in de middenlopen heeft gedicht, op veel plekken heeft geplagd en is gaan maaien met rupsmaaiers, die op nattere bodems uit de voeten kunnen. Daardoor is de beschikbaarheid van voedingsstoffen (stikstof, fosfaat) voor de planten verder verminderd.

Dat juist de middenloop de gunstigste ontwikkeling laat zien, komt doordat hier het natuurgebied het meest aaneengesloten is en daardoor het minst blootstaat aan invloeden van buitenaf. Heel anders is dat in de bovenlopen, waar kleine, smalle stukken natuurgebied ingeklemd liggen in landbouwgebied. Dat zorgt onder meer voor ontwatering en toestroming van landbouwwater vol meststoffen. Het slechtst is de benedenloop eraan toe. Hier zijn na 1982 veel waardevolle vegetaties verdwenen zoals dotterbloemhooiland. Ontwatering is hier het voornaamste probleem. Het succes is dus niet volledig, en ook niet onbedreigd. In hun rapport beschrijven de vier auteurs de factoren die het vasthouden en uitbouwen van de positieve ontwikkeling in gevaar brengen. Een daarvan is de onverminderd hoge belasting met meststoffen vanaf de aangrenzende landbouwgebieden. Die komt deels via de lucht, maar ook via het water van sloten. Daardoor ontstaan langs de beek ruigtevegetaties die fungeren als onbedoeld helofytenfilter: ze zuiveren het water. Dat gaat echter ten koste van de natuurwaarde binnen het natuurgebied: de ruigteplanten verdringen het waardevolle dotterbloemhooiland.

De schrijvers doen aanbevelingen om op korte termijn lokale knelpunten te verhelpen, zoals diepe ontwatering en instroom van landbouwwater.

Het rapport kan worden gedownload van de website van het Nationaal Park Drentsche Aa. Hier zijn ook zeven 'storymaps' te vinden waarin voor deelgebieden in detail de kwaliteiten, de effecten van het beheer, de bedreigingen en de mogelijke oplossingen in beeld zijn gebracht. Aan de hand van foto's en kaarten gaat u mee op virtuele excursies door de betreffende gebieden. Zie

www.drentscheaa.nl/drentsche-aa/natuur-landschap/35-jaar-beheer-drentsche-aa

Ecologische verbinding Drentsche Aa-Paterswoldsemeer

Vanaf 1 april is er gewerkt aan de aanleg van de ecologische verbindingszone tussen de Drentsche Aa en het Paterswoldsemeer bij de Meerweg tussen Haren en Paterswolde (bij voormalig café Friescheveen). De verbindingszone wordt aangelegd in opdracht van de provincie Groningen. Door de verbinding wordt schoon beekwater naar het meer aangevoerd. Er is een nieuwe slenk gegraven, een nieuw gemaal gebouwd en een nieuwe brug met een faunapassage aangebracht. Het gebied rond het Paterswoldsemeer vormt een belangrijke schakel tussen de grote natuurgebieden in centraal Groningen en de Kop van Drenthe. Door natuurgebieden met elkaar te verbinden kunnen diersoorten zoals otter, ringslang en vissen zich op een veilige manier tussen de gebieden verplaatsen.

Natuurgebied Diepstroeten aangekocht door Het Drentse Landschap en Hendrik Oosterveld

Stichting Het Drentse Landschap en oud-voorzitter van het Overlegorgaan Drentsche Aa Hendrik Oosterveld zijn gezamenlijk eigenaar geworden van een natuurgebied aan de rand van Assen. Zij namen het gebied over van zorginstelling Vanboeijen. Op 14 maart ondertekenden Het Drentse Landschap, Oosterveld en Vanboeijen een samenwerkingsovereenkomst. De bewoners en cliënten van Vanboeijen blijven in het natuurpark werkzaamheden uitvoeren.

Het gaat om circa 22 hectare grond ten westen en ten oosten van de nieuwbouwwijk Diepstroeten in Assen. Het bestaat uit een stukje beekdal met grasland en houtwallen (de eigenlijke Diepstroeten) ten oosten van de wijk, een aansluitend stuk bos van 9 hectare en een klein natuurgebied tussen de wijk en de spoorlijn. Het bos is vijftig jaar geleden aangeplant voor houtproductie, maar de afgelopen jaren mocht de natuur er helemaal haar gang gaan. Natuurlijke bosontwikkeling zal hier in het beheer voorop staan. Het deel tussen de spoorlijn en de wijk is aangelegd door Defensie; het graven van waterpartijen en opwerpen van heuvels diende als oefening voor de krijgsmacht. Dat leverde ook een nieuwe flora op: beschermde planten die in het nauw kwamen door de inrichting van een oefenterrein in het Lauwersmeergebied werden hierheen verhuisd. Daardoor groeien hier bijzondere soorten orchideeën en soorten als zonnedaauw en ogentroost. Het Drentse Landschap gaat proberen deze flora te behouden.

Het Drentse Landschap mede-eigenaar van landgoed Westersche Veld van Rolde

De toekomst van het landgoed Westersche Veld van Rolde is veiliggesteld. Die toekomst kwam op het spel te staan toen veel aandeelhouders van het landgoed, een particuliere bv, hun aandelen op wilden zeggen. Andere betrokkenen vroegen Het Drentse Landschap grootaandeelhouder te worden. Op 14 juli werd de stichting officieel mede-eigenaar van de bv Landgoed 'Westersche Veld van Rolde', met ruim tachtig procent van de aandelen. Deelname met aandelen in een landgoed-bv is voor Het Drentse Landschap een nieuwe vorm van samenwerking met particulieren. De stap werd mede mogelijk gemaakt door bijdragen voor het Natuurfonds Drenthe.

Het Westersche Veld van Rolde is in 1930 opgericht door Steven en Dien Duintjer-Jordaan. Tot 1960 hebben zij percelen aangekocht en toegevoegd, waardoor het landgoed groeide tot ongeveer 200 hectare. Het landgoed, waarin landbouwgronden, heide, vennen en bossen elkaar afwisselen, heeft grote landschappelijke en natuurwetenschappelijke waarde; een deel is Natura 2000-gebied.

Herstelmaatregelen natuur door Staatsbosbeheer

In 2022 zijn in natuurgebieden van Staatsbosbeheer in het Nationaal Park de volgende herstelmaatregelen uitgevoerd:

- Stroetma/Oosterma: herstel hydrologisch systeem, aanleg slenken, landschapsherstel (100 hectare)
- Herinrichting van de Holmers (onder andere sloten dempen)
- oostflank Elperstroom / Boswachterij Schoonloo: hydrologisch herstel (onder andere sloten dempen en laagtes herstellen); bos De Zwatte omvormen naar inheems bos
- Hingstveen / Boswachterij Hooghalen: hydrologisch herstel (onder andere sloten dempen) ten behoeve van heide
- Ballooërveld: op een aantal locaties is bosopslag teruggedrongen om heidevegetaties weer kansen te geven. Na het verwijderen van het bosopslag zijn de stobben geklepeld met een bosklepel, vervolgens wordt nog de strooisellaag verwijderd.

Inzet drukbegrazing door schaapskudde Het Stroomdal

De schaapskudde Het Stroomdal, die haar thuisbasis heeft in De Strubben-Kniphorstbosch maar in terreinen van Staatsbosbeheer in de wijdere omgeving wordt ingezet, heeft net als in 2021 op diverse kleinere heideveldjes drukbegrazing uitgevoerd om overwoekering van de heide door onder andere berk en braam als gevolg van stikstofdepositie terug te dringen. Drukbegrazing houdt in dat (een deel van) de kudde enige tijd op een beperkte oppervlakte binnen een raster wordt gezet, zodat de vegetatie hier intensief wordt begraasd. Dit wordt meerdere keren herhaald. Met goede resultaten: de opslag is op meerdere plekken bijna verdwenen.

Poelen en vennen opgeschoond

Het wemelt in Nationaal Park Drentsche Aa van de poeltjes en vennetjes. De meeste zijn van natuurlijke oorsprong, zoals de pingo's (zie www.drenthemagazine.nl/2784-2). Maar er zijn ook poelen gegraven, bijvoorbeeld als drinkplaats voor vee. Momenteel worden poelen en vennen in het Nationaal Park opgeschoond door vrijwilligers en aannemers. In de Zeegser Duinen heeft de Werkgroep Siepelveen een mooi ven opgeschoond en ontdaan van boom- en struikopslag zodat er meer licht in het ven kan komen, wat beter is voor het leven in het water. Komende maanden worden diverse poelen machinaal opgeschoond door een aannemer. De opslag wordt verwijderd en met de kraanbak wordt tweederde van de bagger eruit gehaald. Zo wordt de verlanding van de poel tegengegaan en kunnen kikkers en padden er in het voorjaar weer hun eitjes in afzetten.

Gronddepot De Heest afgevoerd

Afgelopen voorjaar is het laatste restje (zo'n 3.500 kubieke meter) van het gronddepot in de Heest afgegraven en afgevoerd door de firma Netjes uit Kampen in opdracht van Staatsbosbeheer.

Natuurgras als stro in stal

Negenhonderd grote hooibalen (tussen de 250 en 300 kilo per stuk) uit gemaaid grasland van Staatsbosbeheer in Geelbroek vonden hun weg naar een biologisch landbouwbedrijf in de buurt. Voor Staatsbosbeheer heeft dit het voordeel dat het gras niet gecomposteerd of afgevoerd hoeft te

worden. Het voordeel voor de boer is dat hij het relatief dichtbij kan halen in plaats van het te importeren uit het buitenland.

Bescherm de wilde narcis

Landschapsbeheer Drenthe en de provincie Drenthe werken sinds 2019 gezamenlijk aan de bescherming van de wilde narcis vanuit het project Drentse paosbloem. De wilde narcis, ook wel Drentse paosbloem genoemd, is een inheemse bollensoort, die oorspronkelijk in Drentse beekdalen te vinden was. Vanuit de natuurlijke groeiplaatsen werd de soort geïntroduceerd op Drentse boerenerven. In de loop van de tijd is de soort echter zeldzaam geworden. Om deze karakteristieke bloem in het Drentse landschap te behouden is actie vereist. De bewustwordingscampagne richtte zich in 2022 op de Drentsche Aa. Op 4 maart was er een voorlichtingsbijeenkomst in de Herberg van Loon, gevolgd door een korte excursie.

Groenknolorchis opnieuw present

In 2021 werd in een beekdalgrasland in het Drentsche Aa-gebied één exemplaar gevonden van de zeldzame groenknolorchis. Het was de eerste waarneming ooit in Drenthe. Afgelopen jaar troffen vrijwilligers van Staatsbosbeheer er drie exemplaren. De orchideeën staan in een zich ontwikkelend natuurgebied waar landbouwgrond zo'n vijftien jaar geleden is omgezet in natuur en vernat. De soort reageert op relatief kalkrijk (grond)water.

Bever als bedreiging van het spoor

ProRail is in het voorjaar van 2022 begonnen aan een proef met maatregelen om de bever te ontmoedigen die met enige regelmaat holen en gaten groef onder het spoor nabij Taarlo. In de voorafgaande maanden moest het treinverkeer tussen Groningen en Assen een aantal keren stil worden gelegd. Door de graverij ontstaan gaten die ertoe kunnen leiden dat het spoor verzakt. Om te voorkomen dat de bever in de spoordijk blijft graven, is een sleuf gemaakt die is volgestort met grind. Een ecooloog houdt de situatie bij Taarlo in de gaten en brengt op welke plekken de bever met zijn gegraaf een risico vormt. Het probleem is hierdoor (vooralsnog) opgelost.

7. Recreatie

Wandelroutes met dorpsverhalen

De vier nieuwe dorpswandelingen in respectievelijk Eext, Gasselte, Grolloo en Schipborg zijn in 2022 in gebruik genomen. De wandelroutes werden gemaakt door allerlei werkgroepen en ondernemers uit de dorpen. Het zijn interactieve wandelingen met foto's, luisterverhalen en bijpassende opdrachten voor kinderen. In Eext ga je samen met Joop Stroop op zoek naar de ingrediënten om pannenkoeken te kunnen bakken voor een speciale gast. In Gasselte vraagt marktvrouw Wemeltje Kruit, die onderweg haar spullen is kwijtgeraakt, de kinderen om te helpen zoeken. In Grolloo zweef je mee met Misty het Witte Wief, die door een windvlaag op de heide is weggewaaid en de weg naar huis terug moet vinden. De route in Schipborg is gemaakt voor de echte wandelaar, fotograaf en natuurliefhebber.

Betrokken organisaties zijn Nationaal Park Drentsche Aa, Toeristisch Platform Aa en Hunze, Gemeente Aa en Hunze en Recreatieschap Drenthe. Met deze wandelingen willen zij bewoners en bezoekers ervan bewust maken waar ze zich bevinden: in Nationaal Park Drentsche Aa.

De wandelingen inclusief informatie over de startlocaties en bijbehorende opdrachten zijn te vinden op www.eindjeomindrenthe.nl. Ze worden ook geïntegreerd in het wandelknooppuntennetwerk van Aa en Hunze, dat in 2023 wordt opgeleverd.

Nieuwe Nationaal Park-water-fietsroute

Nationaal Park Drentsche Aa heeft een nieuwe water-fietsroute samengesteld. De route is 53 kilometer lang en te splitsen in drie delen van ongeveer 20 kilometer. De route start aan de voet van de Kymmelsberg in Schipborg en voert via de beekdalen van de Drentsche Aa naar de stad Groningen en terug. Ze is te volgen op de smartphone of via een te printen fietskaart. Zie www.eindjeomindrenthe.nl/np-waterbeheer-drentsche-aa.html.

Tijdens de route wordt de fietser gewezen op diverse waterweetjes. Bijvoorbeeld over het belang van water voor het leven in en rond de beek, aanpassingen aan de beek, waterberging en de rol van het Drentsche Aa-water bij de drinkwatervoorziening van de stad Groningen.

Ook het Museum aan de A (voormalig Scheepvaartmuseum) in Groningen wordt aangedaan. De stad kent een lange traditie met de beek. Onder meer het Hoge en Lage der A en de A-kerk danken er hun naam aan. Water van de Drentsche Aa was honderden jaren lang de basis voor het Groninger Kluinbier. De brouwerijen stonden vooral aan het Hoge der Aa.

Hondsrugpad Wandelroute van het Jaar

Het Hondsrugpad heeft de titel 'Wandelroute van het Jaar 2022' van Fiets en Wandelbeurs Nederland in de wacht gesleept. Daarmee mag het pad zich een jaar lang de mooiste wandelroute van de Benelux noemen. Het Hondsrugpad (166 kilometer) is het Nederlandse deel van de Hünenweg die De Hondsrug UNESCO Global Geopark en UNESCO Global Geopark TERRA.Vita in Duitsland met elkaar verbindt. Deze route tussen Osnabrück en Groningen is in totaal 325 kilometer lang. De wandelroute bestaat uit twintig dagetappes, in lengte variërend van 13 tot 25 kilometer. Etappe nummer 17 loopt van Gieten naar Zuidlaren door het Nationaal Park Drentsche Aa.

Hondsrugtrail Drenthe voor ruiters en menners vernieuwd

Op 11 maart is in boswachterij Odoorn de vernieuwde Hondsrugtrail gepresenteerd in aanwezigheid van de Drentse gedeputeerde Henk Brink, wethouders van de Hondsruggemeenten en vertegenwoordigers van de vele andere betrokken partijen. De trail is een digitaal knooppuntennetwerk voor ruiters en menners, over de Hondsrug van Drentsche Aa tot aan Bargerveen.

Recreatieschap Drenthe heeft het paardenknooppuntennetwerk jaren terug laten uitzetten in afstemming met de natuurorganisaties. Onlangs is het netwerk weer helemaal up-to-date gemaakt. Ook is samen met de Stichting Paardenroutes Drenthe en de Koninklijke Nederlandse Hippische Sportbond (KNHS) nieuw informatiemateriaal ontwikkeld. Het gaat hierbij om een mix van online informatie, fysieke panelen voor op trailerparkeerplaatsen en brochures. De brochures worden verspreid onder maneges en recreatieondernemers in het gebied.

De Hondsrugtrail is mede mogelijk gemaakt door bijdragen en/of medewerking van Provincie Drenthe, Staatsbosbeheer, Het Drents Landschap, Nationaal Park Drentsche Aa, gemeenten Tynaarlo, Aa en Hunze, Borger-Odoorn, Emmen en Coevorden, Waterschap Hunze en Aa's, Stichting Paardenroutes Drenthe, KNHS/KNHS Drenthe en De Hondsrug UNESCO Global Geopark.

Honden in de natuur: beleid aangescherpt

In enkele delen van het Drentsche Aa-gebied mogen geen honden komen, bijvoorbeeld omdat er grazers lopen. Sinds het voorjaar van 2022 geldt dit ook binnen de afrastering van De Strubben-Kniphorstbosch. Hiertoe heeft Staatsbosbeheer besloten na een groot aantal incidenten met honden en schapen. Hondenbezitters kunnen uitwijken naar de hondenlosloopzone pal naast het gebied. De wandelroute voor mensen met een hond is omgelegd langs de buitenkant van het raster richting de Borgweg, zodat men niet over de weg hoeft te lopen. De route is met bordjes aangegeven.

De laatste jaren zijn de problemen veroorzaakt door loslopende honden sterk toegenomen. Daarom heeft Staatsbosbeheer het toezicht versterkt en worden overtreders sneller beboet.

In het algemeen zijn honden in de natuur- en recreatiegebieden in Nationaal Park Drentsche Aa welkom, maar wel aan de lijn. Dat was al zo en dat blijft zo. Het aanlijngedebod is bittere noodzaak om verstoring en schade aan de natuur te voorkomen en overlast voor andere bezoekers te vermijden. Verspreid over het gebied zijn er 'hondenlosloopgebieden' waar honden wel los mogen lopen. Ook in de losloopgebieden blijft het van belang dat de honden onder appèl staan. Men is te gast in een natuurgebied en dient rekening te houden met de dieren die daar leven.

Hondeneigenaren opgelet:
binnenkort geen honden meer toegestaan binnen de afrastering

Vanaf 15 maart zijn honden binnen de afrastering niet meer toegestaan, ook niet als ze zijn aangelijnd. Honden zorgen voor teveel stress bij de schapen en heidekoeien die het gebied begrazen en voor wilde dieren die voorkomen in De Strubben-Kniphorstbosch.

Het wordt steeds drukker in de Drentse natuur. Honden, óók aangelijnd, zijn niet goed voor wilde flora en fauna. Ze zijn erg beangstigend voor een kudde schapen. Helemaal als in het voorjaar de lammertijd aanbreekt. Het geeft bovendien veel stress bij de koeien die hier met hun kalveren lopen. Voorbeelden van incidenten tussen honden en vee in dit gebied hebben de afgelopen jaren meermaals de media gehaald. Daarom kiest Staatsbosbeheer ervoor het omheinde begrazingsgebied af te sluiten voor honden.

In de rest van De Strubben-Kniphorstbosch mag u wél komen met een aangelijnde hond. Bovendien ligt er een honden-losloopgebied tussen het begrazingsgebied en de N34. Op de borden leest u wat op welke plek is toegestaan.

Wandelknooppunten netwerk vordert

Het Recreatieschap Drenthe heeft in 2022 hard gewerkt aan de totstandkoming van het wandelknooppuntennetwerk in de gemeente Aa en Hunze, Assen en Tynaarlo. Verenigingen van Dorpsbelangen zijn benaderd voor een inventarisatie van dorpsommetjes en lokale routes. Het Recreatieschap maakt bij de aanleg van de wandelknooppuntennetwerken in de provincie zo veel mogelijk gebruik van bestaande paden en routes. Het is de bedoeling dat het wandelnetwerk in de gemeente eind 2023 volledig gereed is en aansluit op de bestaande netwerken in aangrenzende gemeenten.

Betaald parkeren Gasselternveld

Van 1 april tot 1 oktober moesten bezoekers dit jaar voor het eerst een kaartje kopen om bij de zwemplassen van het Gasselternveld te mogen parkeren. Kosten: 2 euro per uur of 6 euro per dag. Zo hoopten Staatsbosbeheer, de provincie Drenthe en de gemeente Aa en Hunze de verkeerschaos van voorgaande zomers te bestrijden. Het wierp zijn vruchten af: excessen zoals eerder bleven uit. Er stonden geen files op de N34, mensen parkeerden nauwelijks nog hun auto in de berm en hulpdiensten konden er prima langs. Wel waren er de nodige kinderziektes en storingen bij het betalen bij de parkeerautomaten, die tot irritaties en klachten leidden. Voor Staatsbosbeheer was het een leerproces; parkeerbeheer behoort niet tot de *core business* van de organisatie. Tijdens het seizoen huurde Staatsbosbeheer toezichthouders, EHBO-hulpverleners, verkeersregelaars en een extra toiletvoorziening in.

Zeer tevreden is Staatsbosbeheer over de tijdelijke kiosk, die in juli en augustus een plekje had op het strand. Uitbater Siska Kanninga uit Gasselte mocht er eten en drinken verkopen en een terras inrichten. In ruil daarvoor werd zij verantwoordelijk voor het schoonhouden van de omgeving. Met het organiseren van plog-acties, een combinatie van vuil opruimen en joggen, mobiliseerde ze vrijwilligers om de natuur schoon te maken. Het strand was daardoor een stuk schoner dan vorig jaar. De uitbaatster bood ook een extra paar ogen in het veld en lette op of mensen bijvoorbeeld echt voor zonsondergang naar huis gingen.

Staatsbosbeheer, de gemeente Aa en Hunze en andere betrokkenen hebben de situatie bij het Gasselternveld geëvalueerd en willen gezamenlijk doorgaan met de kiosk. Hiervoor wordt een openbare uitvraag gedaan en wordt gewerkt aan de benodigde vergunningen.

Project Duurzaam Toerisme

Het project Duurzaam Toerisme is een van de vier deelprojecten van het project Kwaliteitsimpuls Nationaal Park Drentsche Aa; zie tekstkader op pagina X (hoofdstuk 4). Het project heeft als doel een aanpak voor duurzaam toerisme uit te werken en concreet te maken voor verschillende thema's:

- organisatie & verbinding en zichtbaarheid van het Nationaal Park;
- beleving en ervaring van het Nationaal Park (toegangspoorten, infrastructuur en parkbeleving);
- gastheerschap (hoe meer ondernemers te bereiken om het verhaal uit te dragen);
- samenwerking agrarische sector, voor meer agrarische beleving in het Nationaal Park.

Het wordt uitgevoerd door Recreatieschap Drenthe, begeleid door een werkgroep met vertegenwoordigers van UNESCO Global Geopark De Hondsrug, IVN/Nationaal Park, ondernemers, Staatsbosbeheer, gemeenten Aa en Hunze, Tynaarlo en Assen, Marketing Drenthe en Hondsrug Drenthe.

Het afgelopen jaar is in sessies met stakeholders stilgestaan bij de interesses en beleving van de gewenste doelgroepen van het gebied en hoe daar zo goed mogelijk op in te spelen met het recreatief aanbod en de marketingcommunicatie, rekening houdend met de bijzondere waarden en de leefbaarheid van het gebied. Momenteel worden de kansen verkend om de agrarische beleving in het Nationaal Park te vergroten. De uitkomsten van de sessies worden verwerkt in plannen van aanpak voor de verschillende thema's. Deze worden in de loop van 2023 aangeboden aan het Overlegorgaan van het Nationaal Park.

Vervanging Belvédère Westerlanden

De Belvédère (bijzonder uitzichtpunt) Westerlanden tussen Gasteren en Anderen is in 2022 weggehaald vanwege houtrot. In de winter van 2022-2023 is/wordt hij herbouwd.

8. Wonen en leefbaarheid

Project Biodiversiteit en Participatie

Het project Biodiversiteit en Participatie is een van de vier deelprojecten van het project Kwaliteitsimpuls Nationaal Park Drentsche Aa; zie tekstkader op pagina X (hoofdstuk 4). Het doel is inwoners te betrekken bij het beheer van natuur en landschap in hun eigen woonomgeving. Bewoners krijgen inzicht in het ontstaan van het landschap waarin ze wonen en worden zich bewust van specifieke landschappelijke, cultuurhistorische en ecologische kwaliteiten van hun woonomgeving. Ze worden uitgedaagd om mee te denken en zelf bij te dragen. De wensen en ideeën van bewoners worden gebundeld in dorpsvisies met bijbehorende concrete plannen, die dan in de jaren na 2023 kunnen worden uitgevoerd. Landschapsbeheer voert het project uit in nauwe samenwerking met de BOKD (Brede Overleggroep Kleine Dorpen Drenthe). Projectleider is Stefan Pronk van Landschapsbeheer Drenthe.

Aan het project namen tot en met 2022 jaar inwoners deel van drie dorpen: Elp, Loon en Midlaren. In Elp wil een grote groep inwoners aan de slag met een bredere dorpsvisie. De uitkomsten van het project Biodiversiteit kunnen daarvoor waardevol zijn. De groep die aan het project gaat meedoen is gevormd, zodat we aan bredere bekendheid en betrokkenheid in het dorp kunnen werken. Verder is in 2022 een landschapsbelevingsonderzoek uitgevoerd door de Rijksuniversiteit Groningen (RUG) en een landschapsbiografie geschreven door studenten van Van Hall Larenstein. In Loon heeft de projectgroep in de zomer een aantal dorpsbijeenkomsten georganiseerd; een daarvan was een dorpswandeling waarin bewoners het dorp volgens de methode 'landschap in zicht' waardeerden. De uitkomsten worden gebruikt voor kennissessies en het opstellen van een ambitiedocument.

Midlaren ging als eerste van start en had een aantal dorpsmomenten, waaronder een fietstocht. Op dit moment wordt het ambitiedocument opgesteld. De projectgroep heeft een lijst met zeven speerpunten geformuleerd, waaronder het terugbrengen van de roggelelie en het aanbrengen van bij het landschap passende akkerranden. Hierover lopen verkennende gesprekken met grondeigenaren en de gemeente. Ook in Midlaren is afgelopen jaar een landschapsbelevingsonderzoek uitgevoerd door de RUG en een landschapsbiografie geschreven door studenten van Van Hall Larenstein.

Met Drouwen-Bronneger-Bronnegerveen en Gasteren zijn verkennende gesprekken gevoerd over deelname in 2023.

Project Groene Dorpen 'De Broekstreek' wint Kern met Pit-trofee

Vrijwilligers van het project Groene Dorpen 'De Broekstreek' namen op 22 januari de provinciale Kern met Pit-trofee in ontvangst. In het project Groene Dorpen trekken zo'n dertig huishoudens uit de dorpen Amen, Ekehaar, Eleveld, Eldersloo, Geelbroek en Nijlande met elkaar op om zowel eigen als openbare terreinen te vergroenen. De nadruk ligt op het versterken en behouden van het groene karakter van de streek. Om dat te bereiken worden bomen, hagen en singels geplant en aangelegd zoals die van oudsher in het gebied voorkomen, met streekeigen plantmateriaal en passend bij het cultuurhistorische karakter van de streek. De vrijwilligers krijgen ook cursussen om te leren hoe ze met de bodem moeten omgaan en hoe ze moeten snoeien.

Aan de provinciale overwinning hangt een geldbedrag van 1500 euro van de KNHM Foundation, die burgerinitiatieven helpt en van advies voorziet. Al eerder ontving Groene Dorpen 1.000 euro voor het behalen van het door henzelf gestelde doel. In juni stonden ze in de landelijke finale voor de Gouden Pit.

Markestenen terug in het landschap

Begin juli keerde op de grens van de boermarken Annen en Zuidlaren een originele markesteen terug op z'n oorspronkelijke plek. De steen was uit het landschap verdwenen maar wel bewaard gebleven. Samen met de initiatiefnemer, de Historische Vereniging Annen, onthulden de burgemeesters van de gemeenten Tynaarlo en Aa en Hunze de steen. De vroegere markegrens is hier ook de grens tussen de beide gemeenten van nu.

De plaatsing liep vooruit op een ontwikkeling die inmiddels voor heel Drenthe is ingezet. Egbert Meijers, schrijver van het boek *Flint, zwerver uit de oertijd*, en streekhistoricus Michiel Gerding namen samen met de stichting Agrarisch Erfgoed het initiatief voor de oprichting van de Commissie Markestenen Drenthe. Het doel is zo veel mogelijk markestenen weer op hun oorspronkelijke plek te leggen. Marken (of boermarken) zijn te omschrijven als de dorpsgebieden van vroeger, voorlopers van de gemeenten. De grenzen tussen marken werden, op plekken waar een duidelijk in het landschap herkenbare markering ontbrak, aangegeven met zwerfkeien: de markestenen.

Op 28 oktober organiseerde de commissie een symposium in Gees. Kort daarna, op 15 november, werd een informatiebord naast een – altijd al aanwezige – markesteen aan de Hoofdlaan in Assen onthuld door commissaris van de Koning Jetta Klijnsma en scheidend secretaris/penningmeester Jan van der Struik van de Vereniging Drentse Boermarken. De forse zwerfkei markeert de historische grens tussen Assen en Witten, op een steenworp afstand van het huidige provinciehuis.

9. Klimaat en energie

Project Energietransitie en Participatie

Het project Energietransitie en Participatie is een van de vier deelprojecten van het project Kwaliteitsimpuls Nationaal Park Drentsche Aa; zie tekstkader op pagina X (hoofdstuk 4). Het project wordt getrokken door de Natuur- en Milieufederatie Drenthe samen met de Brede Overleggroep Kleine Dorpen. Projectleider is Remco Mur van de Natuur- en Milieufederatie Drenthe. In dit deelproject staan de inwoners centraal: hoe kijken zij naar hun leefomgeving en welke energiemaatregelen vinden zij daar bij passen?

Om deze vraag te beantwoorden heeft het Kenniscentrum NoorderRuimte van de Hanzehogeschool een onderzoek uitgevoerd. Als eerste stap is een online sessie georganiseerd waarbij inwoners met elkaar in gesprek gingen over de waarden die zij hechten aan het Drentsche Aa-gebied. De uitkomsten van deze avond zijn gebruikt om een enquête op te stellen voor alle inwoners. De vragenlijst is in januari 2022 breed uitgezet en leverde meer dan 150 reacties op. Ten slotte was er een ronde 'gesprekstafels' om de resultaten samen met inwoners om te zetten in concrete handvatten voor energie-initiatieven.

De conclusie van het onderzoek: inwoners van het Drentsche Aa gebied willen klimaatactie. Maar zij zijn ook trots op hun woonomgeving en willen de natuur- erfgoedschatten in het gebied behouden. Omdat de energietransitie invloed kan hebben deze waarden, willen ze zorgvuldig te werk gaan: energiemaatregelen passend in het gebied en liever niet in het zicht. En inwoners willen hierbij het initiatief in eigen hand houden.

Het onderzoeksrapport is inmiddels beschikbaar en wordt nu vertaald in een publieksvriendelijk rapport 'Inwonersvisies op de energietransitie in het Nationaal Park Drentsche Aa'. Lokale groepen kunnen dit document gebruiken als inspiratiebron voor hun dorpsplannen en energieprojecten en het geeft overheden een handvat voor het verder ontwikkelen en uitvoeren van hun beleid.

Dorpsenergievisies en plannen

Een belangrijk onderdeel van het project is hulp bij het maken van dorpsenergieplannen. Om de dorpsenergieplannen richting te geven gebruiken we het werkboek WIJ DOEN HET! Het werkboek helpt om antwoorden te formuleren op vragen als: wat vinden wij belangrijk, hoe willen we met elkaar en met ons dorp en onze omgeving omgaan? Het Kenniscentrum NoorderRuimte (Hanzehogeschool Groningen), Het Oversticht, Dijkoraad, BuildinG en ZuinigWonen ontwikkelden het werkboek met gelden van RVO, de provincie Drenthe en de gemeente Westerveld.

Om voortgang te volgen gebruiken we de 'dorpsmonitor'. Hierin komt per dorp alle informatie samen: de ambitie van de inwoners, hun visie op de energietransitie, de manier waarop zij georganiseerd zijn, de geplande en uitgevoerde activiteiten.

Deelnemende dorpen

Het project is actief in zeven dorpen: Eext, Gasteren, Glimmen, Hooghalen, Midlaren, Noordlaren en Rolde. Gesprekken zijn gaande met een achtste dorp.

Inwoners willen graag snel aan de slag en zijn op zoek naar laagdrempelige activiteiten. Vaak zijn deze activiteiten gericht op energiebesparing, maar er zijn ook ambities om collectief energie op te wekken. Een aantal voorbeelden:

- De werkgroep Gasteren Goed voor Elkaar is in de zomer van 2022 gestart. Er zijn inmiddels twee energiecoaches opgeleid en vijf mensen in opleiding voor warmtescanners. De werkgroep heeft een klusteam om kleine maatregelen meteen uit te voeren.
- Dorpscoöperatie Noordlaren hield een winteractie waarbij bij deelnemende inwoners met een warmte-(infrarood-)camera warmtelekken werden opgespoord. De kieren werden direct gedicht. Dit levert een onmiddellijke energiebesparing op.
- In andere dorpen worden mogelijkheden onderzocht om collectief energie op te wekken. Zo werkt Energiecoöperatie Ossenstroom in Eext aan de energietransitie met oog voor het behoud van karakteristieke elementen en sociale cohesie. Het accent ligt eerst op het realiseren van duurzame opwekking. Er is al een dak gevonden waar asbest plaatsmaakt voor een partij zonnepanelen waarvan de stroom collectief afgenomen kan worden.

Om de dorpsprocessen te ondersteunen worden kennissessies georganiseerd waarin dorpen ervaringen uitwisselen en experts nieuwe kennis en informatie aandragen. Zo is er in juni 2022 een kennissessie over de verduurzaming van erfgoed georganiseerd.

Quercus Boomexperts compenseert CO₂-uitstoot met bosaanplant

Quercus Boomexperts in Eelde vierde zijn 35-jarig bestaan met de start van de aanplant van een 'compensatiebos' in Nationaal Park Drentsche Aa bij Anderen, het 'Quercusbos', in samenwerking met de provincie Drenthe. Duurzaamheid en het zoveel mogelijk voorkomen van CO₂-uitstoot zijn essentiële onderdelen van de bedrijfsvoering van Quercus Boomexperts. Waar uitstoot niet voorkomen of verder verminderd kan worden, kiest het bedrijf voor compensatie. In dat kader past de aanleg van het 'biodiverse' bos op 3 hectare voormalige landbouwgrond.

10. Educatie en communicatie

[Zie apart document – wordt nog samengevoegd]

11. Gebiedsfonds Drentsche Aa

In 2022 werd uit het Gebiedsfonds een bijdrage verleend aan de volgende projecten. Zie voor een uitgebreide beschrijving het jaarverslag van het Gebiedsfonds Drentsche Aa: www.gebiedsfondsdrentscheaa.nl

Achtererf café De Amer – vergroten biodiversiteit

Doel van dit project is een buitenpodium te realiseren voor cultureel aanbod in de tuin van De Amer. Het project is een samenwerking van lokale ondernemingen en organisaties, met betrokkenheid en inzet van omwonenden en de vele vrijwilligers van De Amer. Na de oplevering worden vervolgwerkzaamheden grotendeels uitgevoerd door vrijwilligers.

Voor het vergroten van de biodiversiteit en het duurzame karakter wordt de nieuwe schuur met podium uitgevoerd met een groen dak. In het ontwerp is verder plaats gemaakt voor fruitbomen en voor borders met diverse soorten bloemen die in verschillende seizoenen bloeien.

Groene Dorpen Anreep-Schieven

Het project is gericht op de versterking van karakteristieke erf- en dorpsbeplanting door het aanplanten van erfbomen, hoogstamfruitbomen, hagen en singels. Met inheemse soorten, in een stijl die past bij de streek, sober en praktisch. De beplantingsplannen worden uitgewerkt op basis van de ideeën van bewoners en de deskundigheid van een extern bureau en is grotendeels ook zelf uitgevoerd.

Voedselbos Glimmen

Het Voedselbos te Glimmen, gelegen aan het Groningse deel van de Drentsche Aa, draagt op verschillende manieren bij aan het verhogen van de natuurlijke waarde van het gebied. Er wordt gewerkt aan de bouw van een educatiecentrum. Door het aanleggen van een grote niervormige poel die aansluit op het educatiecentrum in wording, wordt een zone in het voedselbos gecreëerd die waarde toevoegt aan biodiversiteit, waterberging en waterkwaliteit.

Bijlagen

1. Organisatie Nationaal Park Drentsche Aa

Overlegorgaan Drentsche Aa

Voorzitter	Jaap Verhulst
Secretaris	Kees Folkertsma
Provincie Drenthe	Henk Jumelet
Waterschap Hunze en Aa's	Fien Heeringa
Gemeente Aa en Hunze	Henk Heijerman / Anno Wietze Hiemstra
Gemeente Assen	Bob Bergsma / Albert Smit
Gemeente Groningen	Inge Jongeman / Kristen de Wrede
Gemeente Tynaarlo	René Kraaijenbrink / Jelbrich Peters
Staatsbosbeheer	Bert Hummelen
BOKD	Theo Brugman
LTO Noord	Arend Steenbergen
LTO Noord	Erik Emmens
Natuur- en Milieufederatie Drenthe	Reinder Hoekstra
Recreatiesector	Henk Kaptein
Waterbedrijf Groningen	Riksta Zwart
<i>Adviseur:</i>	
Ministerie van LNV, DG Natuur en Regio	Adriaan Beenen

Programmateam Drentsche Aa

Secretaris Overlegorgaan	Kees Folkertsma (voorzitter)
Coördinator C&E NPDA	André Brasse
Provincie Drenthe	Priscilla Verplanke
Waterschap Hunze en Aa's	Willem Kastelein
Gemeente Aa en Hunze	Maaïke Hamstra
Gemeente Assen	Bart Lammerink
Gemeente Groningen	Peter Teerhuis
Gemeente Tynaarlo	Suzanne Dekker
LTO Noord	Taeke Wahle
Staatsbosbeheer	Bernie Jenster
BOKD	Luit Hummel
Recreatiesector	Marianne Glas
Recreatieschap Drenthe	Ingeborg de Groot
Waterbedrijf Groningen	Mario Post
De Hondsrug UNESCO Geopark	Cathrien Posthumus
Prolander	Hans Verhoogt
Prolander	Meriam Tuinstra
<i>Agendalid:</i>	
Gemeente Midden-Drenthe	Iris Zwartkruis
Natuur- en Milieufederatie Drenthe	Judith van den Berg

Werkgroep Educatie, Communicatie en Recreatie (ECR)

Coördinator C&E NPDA	André Brasse
Medewerker C&E NPDA	Timanca Manak
Gemeente Aa en Hunze	Edith Scholte
Gemeente Assen	Johan Wessel
Gemeente Tynaarlo	Patricia Langen
Waterschap Hunze en Aa's	Mieke Riezebos
Waterbedrijf Groningen	Wiejanda Moltmaker
Recreatiesector	Rein de Wilde / Frits Sturris
Staatsbosbeheer	Kees van Son
Staatsbosbeheer	Evert Thomas
Staatsbosbeheer	Martijn Harms
Staatsbosbeheer	Harry Dekker
Secretariaat NPDA	Elaine Sapulete / Kees Folkertsma
Gebiedsbewoner	Albert Hovius
LTO Noord	Jannie Warringa
Agrarische Natuur Drenthe	Jorian Huisman
De Hondsrug UNESCO Geopark	Liesbeth Simons
Het Drentse Landschap	Hanna Schipper-Seton
Marketing Drenthe	Yvonne Cornax

2. Overzicht Gastheren en -vrouwen Drentsche Aa

Nationaal Park Drentsche Aa heeft geen bezoekerscentrum. In plaats daarvan hebben we een informatienetwerk van Drentsche Aa gastheren en gastvrouwen. Deze enthousiaste gebiedsondernemers hebben een cursus Drentsche Aa gastheerschap gevolgd. U vindt ze verspreid over het hele Drentsche Aa-gebied. Ze zijn herkenbaar aan het Drentsche Aa gevelbordje met de grote 'i'; daarnaast hangt bij de meesten de Nationaal Park-vlag in de vlaggenmast. Bij deze ondernemers kunt u terecht voor informatie over het Nationaal Park. Hier ligt ook de Drentsche Aa 'Op Stap' krant met activiteitenagenda en gebiedskaart.

Zie actueel overzicht op: www.drentscheaa.nl/divers/gastvrij-onthaal

3. Besluitenlijsten Overlegorgaan

BESLUITENLIJST d.d. 15 februari 2022

Van de 68e vergadering van het Overlegorgaan Nationaal Park Drentsche Aa. Een videovergadering vanwege de coronamaatregelen met de mogelijkheid (na aanmelding) om digitaal gebruik te maken van het spreekrecht

Besluit	Door wie?	Agendapunt
Het Overlegorgaan Drentsche Aa stelt het verslag van de vergadering van 15 november 2021 met één aanvulling vast	Secretaris	3
Het Overlegorgaan stelt het Jaarverslag 2021 van het Nationaal Park Drentsche Aa vast	Secretaris	4

BESLUITENLIJST d.d. 20 april 2022

Van de 69e vergadering van het Overlegorgaan Nationaal Park Drentsche Aa in Café-Restaurant De Drentsche Aa, Ruitersweg 2 in Schipborg

Besluit	Door wie?	Agendapunt
Het Overlegorgaan Drentsche Aa stelt het verslag van zijn vergadering van 15 februari 2022 ongewijzigd vast	Secretaris	3
In de juni vergadering van het Overlegorgaan wordt het jaarverslag 2021 + de evaluatie 2016 - 2021 Uitvoeringsprogramma oppervlaktewaterwinning Drentsche Aa besproken. Dit zal door een aantal leden van het Overlegorgaan worden voorbereid.	Mw. Zwart / voorzitter	3
Het Overlegorgaan stemt in met procesvoorstel om fietspadennetwerk Drentsche Aa te beschouwen vanuit het deelproject Duurzaam Toerisme, onderdeel 'beleven & ervaren'. Met daarbij de oproep om de 12 'leidende principes' uit de Landschapvisie Drentsche Aa als vertrekpunt te blijven nemen.	Secretaris / Recreatieschap	5

BESLUITENLIJST d.d. 8 juni 2022

Van de 70e vergadering van het Overlegorgaan Nationaal Park Drentsche Aa in Café Popken, Hemmenweg 2 in Ekehaar

Besluit	Door wie?	Agendapunt
Het Overlegorgaan Drentsche Aa stelt het verslag van zijn vergadering van 20 april 2022 met genoemde wijzigingen vast	Secretaris	3
Het Overlegorgaan spreekt haar waardering uit voor het goed leesbare eindrapport Uitvoeringsprogramma oppervlaktewaterwinning Drentsche Aa en neemt kennis van de conclusies. Het Overlegorgaan blijft graag betrokken bij het vervolg zoals de provincie dat voor zich ziet.	Provincie Drenthe / secretaris	4
Het Overlegorgaan Drentsche Aa neemt kennis van het Meerjarenprogramma 2021-2030 en ondersteunt de voorgestelde cyclus (koppeling MJP-Begroting twee keer per jaar)	Secretaris	5

Het Overlegorgaan heeft kennis genomen van de beoogde Gebiedsgerichte Aanpak Stikstof. Duidelijk is dat de provincie een zeer complexe klus te klaren heeft. Het Overlegorgaan ziet met belangstelling uit de naar verdere uitwerking en is graag bereid hier een rol in te spelen.	Secretaris / Provincie Drenthe	10
---	--------------------------------	----

BESLUITENLIJST d.d. 31 oktober 2022

Van de 71e vergadering van het Overlegorgaan Nationaal Park Drentsche Aa in Paviljoen Appelbergen, Hoge Hereweg 33 te Glimmen

Besluit	Door wie?	Agendapunt
Het Overlegorgaan Drentsche Aa stelt het verslag van zijn vergadering van 31 oktober 2022 met één wijziging vast.	Secretaris	3
Het Overlegorgaan Drentsche Aa stelt het Meerjarenprogramma 2021-2030 Drentsche Aa vast.	Secretaris	4
In de volgende vergadering komt een voorstel over hoe we de 'Toekomstige generaties' een stem kunnen geven aan de ronde tafel van het Overlegorgaan Drentsche Aa.	Voorzitter / secretaris	4
Het Overlegorgaan Drentsche Aa stelt de Begroting 2023 Nationaal Park Drentsche Aa vast, inclusief de cofinanciering door de 4 gemeenten van de projectleider Nationale Parken.	Secretaris	5
Het Overlegorgaan besluit om wel vast te houden aan een vast ritme van 5 jaarlijkse monitoring, maar voor de 4e Monitoringsrapportage Drentsche Aa een uitzondering te maken en niet 2022 als referentiejaar te nemen maar 2023. En daarvoor in de meerjarenbegroting 2024 geld voor te reserveren.	Secretaris	6.1
Het Waterbedrijf Groningen doet het aanbod om vanuit de drinkwaterfunctie een bijdrage te leveren aan een aantal NP-informatiezuilen. De projectleider neemt contact op met het Waterbedrijf.	Projectleider Nationale Parken	6.2

4. Eindafrekening Bestedingenplan 2022

Projecten / uitgavenposten		
Bebording	€	42.262
BIO-plan	€	3.128
C&E IVN	€	87.420
Doorstroom	€	15.036
Folders en promotie	€	11.458
Huis van de Drentsche Aa	€	21.087
Integrale Kansenkaart - Demoveld Wedbroeken	€	9.360
Jubileum 20 jaar Nationaal Park Drentsche Aa	€	7.188
Levend bezoekersnetwerk Drentsche Aa	€	8.821
Loop van de Drentsche Aa	€	5.000
OpStap-krant 2022	€	12.451
Overlegorgaan	€	7.272
Projectleider Nationale Parken	€	22.206
RvO-aanvraag minLNV	€	2.500
SNP-EUROPARC	€	4.244
Eindtotaal	€	259.433

5. Overzicht afgeronde projecten

Nationaal Park Drentsche Aa 'Van brongebieden tot benedenloop'				
Afgeronde projecten vanaf 2002				
<i>Stand van zaken 31 december 2022</i>				
Status	Afgerond <input type="button" value="↕"/>			
Thema	Aantal project	Totale investering		
Landbouw	30	€	2.702.949	
Natuur en Landschap	74	€	11.816.537	
Recreatie	70	€	6.692.699	
Water	33	€	28.451.269	
Wonen en Leefbaarheid	35	€	2.826.547	
Gebiedsfonds Drentsche Aa	60	€	4.287.042	
C&E	17	€	987.710	
Eindtotaal	319	€	57.764.753	
Status	Afgerond <input type="button" value="↕"/>			
Financiële verdeling afgeronde projecten vanaf 2002				
<i>Stand van zaken 31 december 2022</i>				
EU-geld	€ 7.080.612		12,3%	
Rijk - ROM/WCL	€ 3.482.653		6,0%	20,3% € 11.745.449
Rijk - SGM/SGB	€ 2.411.307		4,2%	<i>Totale Rijksbijdrage</i>
Rijk - Overig (o.a. Belvédère)	€ 5.851.488		10,1%	
Provincie - Drenthe en Groningen	€ 10.474.535		18,1%	24,7% € 14.239.031
Provincie - Nationaal Park Drentsche Aa	€ 1.479.104		2,6%	<i>Totale Provinciale bijdrage</i>
Provincie - Nationaal Landschap DA	€ 2.285.392		4,0%	
Gemeenten	€ 9.736.372		16,9%	
Waterschap	€ 6.897.416		11,9%	
SBB / NM / HDL	€ 1.520.880		2,6%	
Particulieren	€ 1.438.237		2,5%	
Gebiedsfonds Drentsche Aa	€ 250.389		0,4%	
Overig derden	€ 4.856.369		8,4%	
Som van Totale investering	€ 57.764.753		100,0%	

Bijlage 6. Actuele nieuwsberichten op de website in 2022

[20 jaar Nationaal Park Drentsche Aa](#)

13 december 2022

Nationaal Park Drentsche Aa bestaat twintig 20 jaar. Een eeuwenoud landschap met een eigen sfeer, waarvan de basis is gevormd door de ijstijden. Een landschap dat opvalt door een bijzondere variatie aan gave landschappen en bijzondere natuur. Een landschap waarin mensen al eeuwen lang actief zijn op de rand van hoog en laag Nederland.

[35 jaar beheer en onderzoek van de Drentsche Aa in beeld gebracht](#)

5 december 2022

35 jaar beheer en onderzoek van de Drentsche Aa in beeld gebracht

[4 en 5 november: Samen iets doen voor natuur en klimaat op de Natuurwerkdag](#)

27 oktober 2022

4 en 5 november: Samen iets doen voor natuur en klimaat op de Natuurwerkdag

[Land van Ons koopt en beheert landbouwgrond om biodiversiteit te bevorderen](#)

26 oktober 2022

Land van Ons koopt en beheert landbouwgrond om biodiversiteit te bevorderen

[Vergadering Overlegorgaan Drentsche Aa](#)

25 oktober 2022

Vergadering Overlegorgaan Drentsche Aa

[Informatiebijeenkomsten Transferium De Punt op 25 en 27 oktober 2022](#)

18 oktober 2022

Bent u geïnteresseerd in de plannen voor het Transferium De Punt? U bent van harte welkom op dinsdag 25 oktober of donderdag 27 oktober 2022.

[Slotbijeenkomst Uitvoeringsprogramma Oppervlaktewaterwinning Drentsche Aa \(UPDA\)](#)

4 oktober 2022

Slotbijeenkomst Uitvoeringsprogramma Oppervlaktewaterwinning Drentsche Aa (UPDA)

[Het grote maaien](#)

15 september 2022

In zijn boswachtersblog legt Kees van Son uit hoe Staatsbosbeheer de schraalgraslanden in de beekdalen van het Nationaal Park Drentsche Aa beheert.

[Landelijke Agenda Natuurinclusief](#)

14 september 2022

Met de landelijke Agenda Natuurinclusief zetten we in Nederland de koers uit naar die natuurinclusieve samenleving. Dat doen we als overheden, bedrijven, instellingen en burgers samen.

[Aanmelden Drentsche Aa bewonersdag](#)

26 augustus 2022

Op zondag 18 september 2022 houdt Nationaal Park Drentsche Aa een Drentsche Aa bewonersdag. Tijdens de bustocht worden de deelnemers geïnformeerd over het Drentsche Aa landschap, natuur en cultuur(historie). Onderweg beleven we het landschap tijdens enkele korte excursies.

[Afgelast- gidsenestafette 18 september 2022](#)

23 augustus 2022

De Nationaal Park Drentsche Aa gidsenestafette is, door omstandigheden, afgelast. De estafette stond gepland voor 18 september 10:00 uur vanaf de schaapskooi in Balloo.

[Nieuwe Nationaal Park water-fietsroute](#)

9 augustus 2022

Nationaal Park Drentsche Aa heeft een nieuwe fietsroute gemaakt rond het thema water. De route is 53 km lang en te splitsen in drie delen van ongeveer 20 km. De route start voor de Kymmelsberg in Schipborg en voert via de Drentsche Aa beekdalen naar de stad Groningen en terug. [Link naar de fietsroute](#)

[Jaarverslag 2021 online beschikbaar](#)

12 juli 2022

Jaarverslag 2021 online beschikbaar

[Groene Dorpen De Broekstreek](#)

14 juni 2022

Groene Dorpen 'De Broekstreek' gaat voor de Gouden Pit. Stem ook mee!

[Ruitervoorde definitief gesloten](#)

9 juni 2022

Ruitervoorde Schipborgsche Diep opgeheven

Om veiligheidsredenen is de ruitervoorde (doorwaadbare plek in de beek) aan de Hondsrugtrail tussen Schipborg en Gasteren opgeheven.

Het is verboden om te paard door de beek te gaan.

[Vergadering Overlegorgaan Drentsche Aa](#)

1 juni 2022

Vergadering Overlegorgaan Drentsche Aa

[Herhalingslezing 100 jaar ontwikkelingen in het Drentsche Aa gebied. Woensdag 25 mei 2022 19:00 uur.](#)

19 mei 2022

Woensdag 25 mei houdt Nationaal Park Drentsche Aa van 19:00 uur tot 21:00 uur een themavond in het kader van haar 20 jarig bestaan. Oud Provinciaal planoloog Bernard Hanskamp vertelt over 100 jaar ruilverkavelen in de Drentse Aa. Het waren spannende tijden. Bernard legt uit door wie, wanneer, hoe en waar de 'Drentse Aa langs de rand van de afgrond stroomde'. Veel van de enorme inspanningen van toen, beleven we nu als resultaat in Nationaal Park Drentsche Aa.

Aanmelden voor de lezing kan via deze [link](#)

[Ruitervoorde Schipborg gesloten](#)

14 mei 2022

RUITERVOORDE AFGESLOTEN

De ruitervoorde in de Drentsche Aa bij Zeegse is tot nader order door Staatsbosbeheer afgesloten. Dit omdat op dit moment onduidelijk is of deze nog goed gebruikt kan worden door ruiters en hun paarden.

[Dag van het Nationaal Park](#)

11 mei 2022

Zondag 22 mei 2022 organiseert Nationaal Park Drentsche Aa 'De Dag van het Nationaal Park'. Dit jaar op de Nationaal Park Drentsche Aa parkeerplaats Wedbroeken langs de weg Tynaarlo – Zuidlaren. Het thema is dit jaar 'Natuur is goed voor je gezondheid'. Op en rond de parkeerplaats is van 11:00 tot 16:00 uur van alles te doen en te beleven.

[Vergadering Overlegorgaan Drentsche Aa](#)

12 april 2022

Vergadering Overlegorgaan Drentsche Aa

[Volgeboekt! lezing 13 April: 100 jaar ontwikkelingen in het Drentsche Aa gebied. Plaatsing reservelijst is mogelijk](#)

8 april 2022

Woensdag 13 april houdt Nationaal Park Drentsche Aa van 19:00 uur tot 21:00 uur een themavond in het kader van haar 20 jarig bestaan. Oud Provinciaal planoloog Bernard Hanskamp vertelt over 100 jaar ruilverkavelen in de Drentse Aa. Het waren spannende tijden. Bernard legt uit door wie, wanneer, hoe en waar de 'Drentse Aa langs de rand van de afgrond stroomde'. Veel van de enorme inspanningen van toen, beleven we nu als resultaat in Nationaal Park Drentsche Aa.

Plaatsing op de reservelijst kan via deze [link](#)

[Vragenlijst landschapsvoorkeuren Drentsche Aa](#)

7 april 2022

Woont u in (de buurt van) het Nationaal Park Drentsche Aa? Dan kunt u via een interactieve vragenlijst delen wat voor soort natuur of landschap in het Drentsche Aa gebied van waarde is voor u!

[Parels in het park](#)

6 april 2022

Parels in het park

[Op Stap krant 2022](#)

4 april 2022

De nieuwe Nationaal Park Op Stap krant is uit. Boordevol informatie en gebiedskaart (met fietsknooppunten), wandelroute, excursieprogramma en nog veel meer.

[Voorlichtingsbijeenkomst 'bescherm de wilde narcis'](#)

3 maart 2022

Voorlichtingsbijeenkomst, wilde narcis

[Nieuwsbrief Meer in Balans](#)

23 februari 2022

In deze nieuwsbrief van het Meerschapp Paterswolde i.s.m. Prolander leest u graag de laatste ontwikkelingen in de deelgebieden Hoornsedijk, Meerweg en de Polders het Oosterland en Lappenvoort in de benedenloop van de Drentsche Aa, rondom de provinciegrens van Drenthe en Groningen.

[Vergadering Overlegorgaan Drentsche Aa](#)

3 februari 2022

Vergadering Overlegorgaan Drentsche Aa

[Onderzoek: hoe kijken inwoners van het Drentsche Aa gebied naar de energietransitie?](#)

27 januari 2022

Onderzoek: hoe kijken inwoners van het Drentsche Aa gebied naar de energietransitie

[Groene Dorpen de Broekstreek winnaar Kern met Pit Drenthe](#)

26 januari 2022

Groene Dorpen de Broekstreek winnaar Kern met Pit Drenthe

[Fietssnelweg dichterbij: brug over Deurzerdiep in Assen gehesen](#)

6 januari 2022

Fietssnelweg dichterbij: brug over Deurzerdiep in Assen gehesen

[Start aanleg natuurvriendelijke oevers Noord-Willemskanaal](#)

6 januari 2022

Start aanleg natuurvriendelijke oevers Noord-Willemskanaal

7. Adressen partners

Secretariaat Nationaal Park Drentsche Aa

Postbus 122, 9400 AC Assen
Bezoekadres: Westerbrink 1 in Assen
T (0592) 365555
E drentscheaa@drenthe.nl
I www.drentscheaa.nl

IVN Drenthe

Postbus 125
9400 AC Assen
T (0592) 371740
www.ivn.nl

Staatsbosbeheer

Postbus 333
9700 AH Groningen
T (050) 7074444
www.staatsbosbeheer.nl

LTO Noord

Postbus 186
9200 AD Drachten
T (088) 8886666
www.ltonoord.nl

Recreatiesector

p/a Recreatieschap Drenthe
Drift 11c
7991 AA Dwingeloo
T (0521) 593210
www.recreatieschapdrenthe.nl

Natuur- en Mileufederatie Drenthe

Hertenkamp 6
9401 HL Assen
T (0592) 311150
www.nmfdrenthe.nl

Waterschap Hunze en Aa's

Postbus 195
9640 AD Veendam
T (0598) 693800
www.hunzeenaas.nl

Vereniging Brede Overleggroep Kleine Dorpen (BOKD)

Dr. Nassaulaan 3a
9401 HJ Assen
T (0592) 315121
www.bokd.nl

Gemeente Aa en Hunze

Postbus 93
9460 AB Gieten
T (0592) 267777
www.aaenhunze.nl

Gemeente Assen

Postbus 30018
9400 RA Assen
T (0592) 366911
www.assen.nl

Gemeente Groningen

Postbus 30026
9700 RM Groningen
T 14 050 (verkort nummer)
www.gemeente.groningen.nl/

Gemeente Midden-Drenthe

Postbus 24
9410 AA Beilen
(0593) 539222
www.middendrenthe.nl

Gemeente Tynaarlo

Postbus 5
9480 AA Vries
T (0592) 266662
www.tynaarlo.nl

NV Waterbedrijf Groningen

Postbus 24
9700 AA Groningen
T (050) 3688688
www.waterbedrijfgroningen.nl

Ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit (LNV)

Postbus 20401
2500 EK Den Haag
T (070) 3798911
www.rijksoverheid.nl

Provincie Drenthe

Postbus 122
9400 AC Assen
T (0592) 365555
www.drenthe.nl

De Hondsrug UNESCO Global Geopark

Hoofdstraat 50
7875 AD Exloo
(0599) 236374
www.geoparkdehondsrug.nl